

Odešel profesor Tardy

Dne 18. dubna 1987 zemřel ve věku 80 let univerzitní profesor RNDr. a PhDr. Vladimír Tardy. Rozloučili jsme se tak s předním československým psychologem, univerzitním profesorem, doktorem filozofie a přírodních věd Vladimírem Tardym. Odchází jeden z posledních vůdčích představitelů generace, která ztělesňovala rozvoj psychologie v osvobozeném Československu od roku 1945 po celé čtvrtstoletí, rozvoj od skromných začátků až po široké zakotvení v systému vysokého školství, v systému resortního a akademického výzkumu.

Profesor Tardy se narodil 18. září 1906 v Lounech. Střední školu studoval v Třebíči na Moravě a po maturitě matematiku a fyziku na pražské přírodovědné fakultě a psychologii na filozofické fakultě. Doktorátu přírodních věd dosáhl v roce 1931, doktorátu filozofie v roce 1936.

Připraven pro učitelství na středních školách, působil nejprve krátce ve Všeobecném pensijním ústavu v Praze, přechodně jako učitel na měšťanské škole

v Kardašově Řečici v letech 1931/32, 1933—43 a 1945/46 jako gymnasiální profesor matematiky a fyziky v Praze.

Vedle středoškolského učitelství působil od r. 1933 u Jana Doležala jako spolupracovník Psychotechnického ústavu přeměněného později v Ústav lidské práce a pak zrušeného. V rámci ústavu prováděl psychotechnická vyšetření středoškolských studentů a jednu dobu tu pracoval v akademické poradně pro volbu povolání.

Po druhé světové válce zahájil svou učitelskou činnost na filozofické fakultě Univerzity Karlovy kursem psychologie pro posluchače-maturanty válečných ročníků. Šlo tu o doplňkové přednášky z předmětů za války redukovaných nebo zcela vypuštěných z učebních plánů tehdejších středních škol.

Od založení pedagogické fakulty (1964) byl na návrh prof. Chlupa pověřen přednáškami z psychologie. V roce 1947 se na filozofické fakultě habilitoval z psychologie a v následujícím roce byla jeho docentura rozšířena i pro tehdy nově vzniklou pedagogickou fakultu. Vedle toho přednášel i na tehdejší Vysoké škole politické a sociální.

Jmenován řádným profesorem byl Vl. Tardy v r. 1949. Zastával významné funkce děkana a vedoucího katedry psychologie na pedagogické fakultě, později Vysoké školy pedagogické. Od roku 1959 působil na filozofické fakultě, kde se později stal vedoucím katedry psychologie. Byl jmenován prvním ředitelem Psychologického ústavu ČSAV. Po několika letech byl v čele vědeckého kolegia pedagogiky a psychologie, byl vedoucím redaktorem časopisu Československá psychologie a zastával řadu dalších významných funkcí.

Mnohé rysy Tardého myšlenkového vývoje lze chápat jako reakci na duchovní atmosféru rodinného prostředí. Z rodinného prostředí si přinesl zálibu k přednášení a pevnost v zastávání vlastního názoru. Svou zálibu v přednášení úspěšně zakrývá suše neosobním způsobem přednesu. Negativní reakcí na atmosféru rodinného prostředí byla

Tardyho nechť k jakémukoliv morali-
zování. Již od dob gymnazijních studií
se zabýval filozofií a tehdy na něho měl
vliv František Krejčí. Umyslu věnovat
se filozofií jako akademickému povola-
ní se Tardy záhy vzdal. Gítil, že pro-
fesor filozofie je příliš odtržen od spe-
ciálních věd. Filozofie matematiky, z níž
podal dizertaci na přírodovědecké fa-
kultě, se mu opět jevila jako příliš úzká
specializace, vhodná spíše pro tvořivé-
ho matematika.

Je nesnadné říci, kdo na Tardyho nej-
více působil za doby jeho filozofických
a psychologických studií na univerzitě.
Formálními přednáškami asi nikdo.
O přednáškách profesora Krejčího se
Tardy zmiňuje, že byly často nudné
(Tardy, Osobnost Františka Krejčího,
Cs. psychologie II, 1958, 3, 208:221).
Proto je přestal navštěvovat. Druhý
pražský psycholog oné doby, profesor
Forster, přednášel zajímavěji. Když se
však s novým semestrem v jeho posluchá-
řině objevili i noví posluchači, začal
pravidelně vysvětlovat látku, kte-
rou již předtím odpřednášel. To byl
důvod, proč Tardy opustil i jeho před-
nášky. Dvě Tardyho studie věnované
osobnosti profesora Krejčího (Osobnost
Františka Krejčího, l. c., a Písmo a
osobnost Františka Krejčího, Sborník
VSP v Praze, Pedagogika-psychologie
II, 221:222, SPN Praha 1959) zdají se
svědčit o určitém zaujetí Krejčím —
bez ohledu na jeho způsob přednášení.

S Krejčím spojuje Tardyho podob-
nost: oba jsou víc filozofy než psychol-
ogy (tak o sobě soudí Tardy). Jsou tu
ovšem i významné rozdíly mezi oběma:
u Tardyho převažují zájmy ryze teore-
tické (logický, noetický, metodologický),
u Krejčího i ve filozofii praktickoetie-
ké. U Tardyho je víc matematického,
u Krejčího estetického. Krejčí považo-
val svůj filozofický systém za definitiv-
ní, Tardymu je podobná rigidita cizí.

Učitelské působení profesora Tardyho
po roce 1945 dalo vzniknout několika
učebním textům z psychologie. První
z těchto textů je Psychologie, vydaná
v Brně v roce 1947. Vznikla z již zmín-
ěných přednášek pro posluchače filo-
zofické fakulty-maturanty válečných
ročníků. Text je významný zejména
proto, že představuje první materialis-
ticky koncipovaná česká skripta z psy-
chologie. Skripta vznikla za složitých
podmínek doby, kdy sovětské prameny
byly u nás nedostupné, a kdy pouhý od-
kaz na názor klasiků marxismu nebyl
sám o sobě postačujícím důkazem. Du-
ševno je v těchto skriptech důsledně
chápano jako funkce mozku, avšak bez
jednostranně biologizujícího přehlížení
společenských kořenů psychiky, jak to

mu bylo u později překládaných, avšak
i u nás vzniklých skript a učebních tex-
tů z psychologie. Tato Tardyho skripta
až na výjimky neaplikují na psycholo-
gii Pavlovovu neurofyziologii. Zasedání
o významu Pavlovova učení proběhlo
ostatně v Sovětském svazu až v roce
1950. Nejpersvědčivějším ukazatelem
potřebnosti a užitečnosti těchto Tardy-
ho skript v oné době se stala jejich roz-
šířenost a to i mimo Prahu.

Rada pozdějších skript, zabývajících
se Pavlovovým učením a jeho aplikací
na psychologii, souvisí časově s Tardy-
ho působením na Vysoké a Vyšší škole
pedagogické. Bylo to v době, kdy velké
počty studentů učitelství a dálkové stu-
dujících učitelů se připravovaly z psy-
chologie, a kdy neexistovala skutečně
vyhovující středškolská učebnice toho-
to předmětu.

Z Tardyho skript onoho období (Vyšší
nervová činnost — přehled pro psycho-
chology 1954, Přehled psychologie 1954,
Psychologie dítěte a dospívající mláde-
že 1955) vyniká zejména jeho Obecná
psychologie z roku 1957. Usporné hut-
nou formou probírá tu autor na nevel-
kém rozsahu málo přesahujícím dvě
stě stránek širokou problematiku obec-
né psychologie. Děje se tak poněkud
jednostranně, zdůrazňováním biologické
(vlastně neurofyziologické) a pomije-
ním společenské podmíněnosti lidské
psychiky. Tento posun těžiště byl však
autorem záměrně zvolen; šlo tu o vy-
vrcholení aplikace Pavlovova učení na
psychologii.

Proti behavioristům hájí Tardy ve své
psychologii prožívání jako východisko,
avšak není fenomenologem. Jevy je třeba
vykládat, avšak výklad nemusí být
totožný s tím, co se člověku bezpro-
středně jeví. Zajímavé jsou Tardyho
pokusy o vysvětlení vyšších forem sku-
tečnosti nižšími. Považoval je vždy za
program vědy. Tato vysvětlení nesmí
být však primitivní (jako je tomu
u Spencea) nebo jen slovní (jako je
tomu při kategoričtém prohlásování
vyšší nervové činnosti za podstatu du-
ševna). V dialogu mezi tvarovou a aso-
ciální psychologií zastával Tardy názor,
že celky působí, že však vznikají z částí,
když se z volnějších vazeb (jako je při-
tažlivost nebo asociace) stanou těsnější.

Dějiny psychologie které přednášel
na filozofické fakultě dlouhá léta, shrnul
do dvou skript zahrnujících dobu od
Aristotela do konce 19. století založe-
ných většinou na studiu pramenů. Vhod-
nou přípravou k tomu mu byla skripta
z dějin filozofie z roku 1948/9.

Zatímco práce z obecné a vývojové
psychologie a z dějin psychologie byly
vyvolány učitelstvími úkoly, představuje

osů odborného zájmu a celoživotního zaměření v psychologii u profesora Tardyho psychologie osobnosti. Ji věnoval svou nepublikovanou habilitační práci. O osobnosti jako jednotě protikladů přednášel na X. mezinárodním filozofickém kongresu v Amsterdamu v roce 1940 a svůj referát pak publikoval v tehdejší brněnské Psychologii. Ještě před tím, v roce 1948, vyšla jeho dvoudílná skripta Psychologie osobnosti. Vyvrcholení tohoto proudu v Tardyho tvorbě představují jeho skripta Psychologie osobnosti z roku 1964, která vzbudila ohlas i v Polsku. Neobsahují celé jeho pojetí osobnosti; nejvíce shrnují výsledky získané faktorovou analýzou.

Život profesora Tardyho byl naplněn odpovědnou činností, svědčící zároveň o důvěře naší společnosti ve vědecké, pedagogické a morálně společenské kvality profesora Tardyho. Profesor Tardv vytvořil budovatelské dílo organizační, pedagogické a vědecké, které bylo po zásluze oceněno, mimo jiné Řádem práce. Ve vědecké oblasti vedle prací z obecné a vývojové psychologie je to především psychologie osobnosti, jejímž je u nás z velké části přímo zakladatelem.

Na prahu stáří mu činilo jistě potíže se orientovat plně v náročnosti společenských procesů. Nebyl by to však profesor Tardv, kdyby cokoli v této neujasněnosti proniklo do jeho vlastních činů, jimiž jsou v případě psychologa a filozofa především duchovní produkty. Právě v oblasti duchovních produktů, které mají — na rozdíl od pomíjivosti lidského života trvalou existenci jako hodnoty — zůstává Tardyho dílo impozantně monolitní, hluboké, svérázně logické a přínosné.

Redakce

Zpráva o Vědeckém semináři katedry psychologie FF UK v Praze

Dne 9. června 1987 proběhl Vědecký seminář katedry psychologie FF UK pořádaný k 70. výročí VRSR na téma Spolupráce se sovětskými psychology a aktuální otázky sovětské psychologie.

Prof. PhDr. O. Mikšík, DrSc., ve sdělení Účast československých psychologů na programu Interkosmos informoval o uplynutí již 20 let od přijetí uvedeného programu, kterého se naši odborníci od počátku účastní ve všech výzkumných oblastech. Přitom dochází ke stálemu referování výsledků v každoročních sbornících.

Důležitou skutečností v teoretické oblasti i ve výzkumném programu bylo

osamostatnění kosmické psychologie v F. 1980.

Katedra psychologie FF UK je koordinujícím pracovištěm pro kosmickou psychologii u nás (koordinátor prof. Mikšík) a spolupracuje při řešení úkolů s VÚPa, Ústavem leteckého zdravotnictví, Fyziologickým ústavem ČSAV.

Zpočátku byl výzkum zaměřen na kritéria spolehlivosti výkonu, nové prvky vnesla účast československých kosmonautů. V současnosti je odborná práce zaměřena na řadu problémů, zejména na zkoumání psychických stavů, struktury psychické variability, možnosti využití Kiriljanova efektu, subjektivních předpokladů psychické odolnosti a selhání ve vyhrocených podmínkách života a činnosti, sledování změn práce schopnosti, psychické spolehlivosti při dlouhodobých letech, vztahu stavů a efektivity činnosti, ajiřetování hledisek vzniku a včasného rozpoznání kritických stavů.

PhDr. ing. K. Riegel, CSc., v referátu Sovětská psychologie v procesu přestavby ekonomiky hovořil o aktivitě sovětských psychologů při řešení současných celospolečenských úkolů, jejímž příkladem je společná konference psychologů a ekonomů ve Zvenigorodu v roce 1984.

Oblast ekonomického myšlení zde byla označena jako problém, vyžadující společné úsilí při řešení, k němuž psychologové mají co říci. S hlavními referáty zde vystoupili prof. Filipov, prof. Lomov; byla uvedena nutnost vytyčení hlavních úkolů, přičemž ale: „Psychologie pro tuto spolupráci svůj předmět rozšiřovat nemusí.“

Při jednání bylo konstatováno, že sama filozofie není plně připravena k řešení stanoveného úkolu; pro psychologii je důležité nazírat svůj předmět přes výrobní vztahy a u osobnosti něž může jít jen o speciální schopnosti, ale o celou osobnost při pohledu na výrobní síly.

Prof. PhDr. J. Janoušek, DrSc., hovořil na téma Spolupráce s psychologickou fakultou MGU se zaměřením na nastínění vývoje spolupráce. Ta zpočátku měla individuální podobu, od roku 1974 má institucionální formu. Zprvu se uskutečňovala výměnou publikací a informováním o výzkumných úkolech. V roce 1978 se poprvé v plánech univerzit objevila společná pracovní témata, konkrétním výsledkem byla společná publikace Komunikace a činnost — Obščeni je i dejatelnost, red. Andrejeva, G. M., Janoušek, J., vydala UK, 1981. V této 1. etapě bylo obsahové těžiště práce v oblasti sociální psychologie, hlavním spolupracovníkem katedry sociální psychologie MGU za vedení prof. Andre-